

**UNIVERSITATEA DIN CRAIOVA
FACULTATEA DE LITERE**

**ALECU RUSSO – SCRITOR DE EXPRESIE
FRANCEZA SI ROMÂNĂ**

TEZA DE DOCTORAT

**CONDUCATOR STIINTIFIC:
Prof. univ. dr. GEORGE SORESCU**

**DOCTORAND:
RODICA - IULIANA TRAISTARU**

**CRAIOVA
2004**

ALECU RUSSO – SCRITOR DE EXPRESIE FRANCEZA SI ROMÂNĂ

- Rezumat -

Abordarea unui subiect de istorie literara, plasat la jumătatea secolului al XIX-lea presupune o serie de riscuri și precauții, mai ales din perspectiva de azi, când ne aflăm într-o permanentă tranziție. Lucrarea noastră intitulată „Alec Russo – scriitor de expresie franceza și română”, este structurată în zece capitole și cuprinde 401 pagini. În alegerea temei am plecat de la constatarea că nu toți scriitorii din prima jumătate a secolului al XIX-lea fac obiectul unui studiu de bază merit să fie pus la îndemâna cercetătorilor. Un caz aparte îl constituie Alec Russo, scriitor de expresie franceza și română, un patriot consecvent cu propriile-i convingeri pe care le-a prezentat succesiv în studiile lui de bază, îndeosebi în *Cugetari*, în proza și în poemul *Cântarea României*. Firește abordarea acestei teme pune problema, de la început, unei investigații minucioase (în biblioteci și în arhive) menite să rotunjească imaginea scriitorului Alec Russo.

Parcurgând un voluminos material informativ, am ajuns și la o anumită concluzie: „Pe cine ar mai putea interesa, astăzi, viața și opera lui Alec Russo?” Cu tot izul sceptic-retoric, întrebarea ar avea suport dacă am privi unilateral lucrurile: opere prafuite, ideologii destramate în timp, idealuri cazute în desuetudine, dar, istoricizându-se, „cazul” lui Alec Russo, cu tot ceea ce a presupus acesta, a intrat în conștiința culturii române și orice încercare de eludare a sa ar lăsa, cu siguranță, o pată albă în paginile spiritualității noastre. Pusi în situația, absolut necesară, de a recapitula, într-un spațiu destul de restrâns, marea majoritate a opiniilor asupra scrierilor lui Alec Russo, vom aduce în discuție unele observații personale asupra celor reiesite din consultarea unei bibliografii abundente.

Nu suntem adepții *biografismului*, adică să explicăm cu tot dinadinsul scriitorul prin om, ci mai degrabă omul prin scriitor, reflectarea relației *viata – opera*. Dar, din necesități impuse de modul de concepție al unei dizertații doctorale, a trebuit – mai ales într-un caz special, cum este cel al lui Alec Russo – să dezbatem evoluția, extrem de sinuoasă și de contradictorie a unui destin, a unei existențe.

În cazul de față, intrând în amănuntele, în subteranele unei existențe care prezintă multe pete albe, încă de la obârșii și până la stingerea prematură a scriitorului, cercetarea a atins nu de puține ori pragul curiozității. Atunci când nu am putut găsi ilustrări în documente am fost nevoiți să apelăm la ceea ce s-a numit *biografie imaginara*.

Reconstituirea biografiei s-a făcut în multe locuri, din lipsa de documente, abordând această metodă a presupunerilor, dar ținând cont de raționamente și

facând conexiunile necesare între fapte si evenimente. Motivatiile noastre își gasesc expresia în *Argument* si *Preliminarii* – partea introductiva a lucrării. Pornind de la aceste considerente în cadrul investigării noastre am constatat cu oarecare surpriza ca foarte multe componente ale biografiei si operei lui Alecu Russo pot fi clarificate si îmbogățite pe parcurs.

În primul capitol al lucrării, intitulat *Preliminarii*, încercam succint sa stabilim coordonatele spatiului literar specific jumatatii secolului al XIX-lea. Capitolul al II-lea abordeaza obârșiile lui Alecu Russo. Cum se vede, zonele necunoscute ale biografiei scriitorului sunt multe si multe întrebări ramân înca fara raspuns. Ipotezele si controversile referitoare la familia sa, data, locul nasterii si al mortii sunt pe rând analizate, în speranta ca vom reusi sa dam la o parte perdeaua groasa ce înca acopera începuturile acestui destin literar. În acest sens, am comentat – cu aplicatii – relatiile dintre membrii familiei Russo, testamentele succesive ale capului familiei si sotiei sale, din care Alecu Russo este, inexplicabil, exclus, cu toate ca va deveni tutorele fratilor sai vitregi. Din punct de vedere al istoricului literar, este importanta stabilirea, prin punerea de acord, prin eliminari sau acceptari, a unor date care sa certifice anul nasterii, precum si locul unde a vazut lumina zilei. El însusi noteaza anul 1819, pentru prima chestiune, iar a doua este eludata. Faptul acesta l-am considerat venind din refuzul scriitorului de a mentiona toposul nasterii.

Printr-o serioasa scrutare a documentelor, a opiniilor cercetatorilor „cazului”, niciodata cu afirmatii sigure, stabilim ca loc de nastere o asezare de la nord de Chisinaul basarabean – Straseni, bazându-ne si pe transparenta rememorării din *Amintiri*.

Traseele sinuoase ale formatiei spirituale ale copilului si adolescentului Alecu Russo atât în tara cât si în strainatate – mai ales în Elvetia, Viena, Paris si în diferite medii italiene – ocupa spatiul celui de-al III-lea capitol al lucrării, ele justificând în mare parte titlul studiului nostru. Constrânsi de rigorile didactice, am abordat, nu fara folos, elementele formative ale spiritului scriitorului. În acest sens, am investigat toposurile culturale ce si-au pus amprenta asupra scriitorului si a influentelor unor mari pedagogi si oameni de cultura europeni, si nu numai (Pestalozzi, Giraud, Fr. Naville). Din acestea decurge atitudinea sa verticala cu raspunsuri rationale imparabile, pe care le da în interogatoriul de la Prefectura Politiei Imperiale si Regale de la Viena. În acelasi spirit responsabil, matur, avizat sunt redactate si scrisoarea catre prietenul si colegul sau englez Offley de Crow sau cererea de eliberare a unui pasaport, adresata printului Gorceakov. Nu am ocolit nici relatarile prilejuite de excursiile pe Valea Bistritei si Bistricioarei, concentrate în *La Pierre du Tilleul...* Sunt relevate câteva aspecte despre Viena turistica, întâmplari din Italia, din Venetia, Florenta, Roma si anecdote din viata pariziana. Relatarile n-au concretete dar, chiar si în acest caz, pot induce istoricului literar posibile trasee strabatute de tânarul Alecu Russo. Poate fi, si aceasta, o modalitate de penetrare a misterioasei biografii de care ne ocupam. Conceptul de *contemporaneitate* ne ofera ramificatiile spirituale care l-au înrâurit, mediile în care si-a consumat existenta de om si de scriitor.

Revenim, în acest condiții, tot la relația om-creator sau la reversul acesteia. Sub pecetea unui generos concept, am pus în pagină cu pricina implicarea în resurecția literar-culturală a anilor 1830, pe care a preluat-o întreaga generație din care face parte și personajul nostru.

Tribulațiile scriitorului l-au condus prin diverse medii, unde, firește a cunoscut numeroase personaje și persoane, de la oficialități înalte, până la funcționari responsabili ai diverselor dregătorii. Toată aceasta perindare, însă, se termina în golful unei prietenii sufletești și spirituale, în care intrau V. Alecsandri, Ion Ghica, N. Balcescu, C. Negri, frații Hurmuzachi și ceilalți.

Pe de altă parte, un aspect mai puțin comentat de cercetători este acela al activității de actor amator, alături de încercările – pierdute irecuperabil – în dramaturgie (Bacalia ambicioasă și Jicnicerul Vadra). Sugestiile, și acesta este adevărul, notațiile concrete le datorăm împătimitului de teatru românesc, de la începuturile sale, care este merituosul cercetător T. T. Burada.

Factologia, această capcană întinsă mult peste timp și în care au cazut mulți cercetători, istorici și critici literari, furnizează date separate dar, dându-le un sens cursiv, pot să întarească niște contururi ce se pot șterge în praful drumurilor întretăiate. Alecu Russo are, la activul său, o foarte complicată rețea de relații – fie de natură social-politică, fie de adeziune cultural-literară. Acestea au fost ilustrate urmărind traseele, turneele făcute cu neastâmpăr și asiduitate. Evident, scriitorul ajuns de oboseală, dezamăgit și abandonat, se retrage – și, din cauza bolii instalate irevocabil – din viața publică și renunță la intențiile literare.

În concluzie, dacă pe parcursul celui de-al patrulea capitol surprindem aria ramificațiilor sale spirituale, în lumea în care și-a consumat existența, pe baza marturiilor pro și contra depuse în timp de contemporanii săi, putem spune că Alecu Russo nu este ceea ce se numește un „scriitor de profesie”. El nu a cultivat o asemenea ambiție, în scris el operând cu experiența de viață, compusă din frânturi de amintiri și din consemnări ale prezentului imediat. De altfel, „scriitorul” Alecu Russo va fi recuperat de prietenii săi, în special de V. Alecsandri și gesturile bardului de la Mircești vor fi înțelese și puse în pagină de Al. I. Odobescu.

Studiul operei lui Alecu Russo se desfășoară în următoarele cinci capitole. Începe, în capitolul al cincilea cu observațiile teoretice și comentariile de rigoare, privitoare la *Alecu Russo – scriitor de expresie franceză* susținute de comentariile convenite asupra lucrărilor *Iassy et ses habitabts en 1840*, *Sauvégea*, *La Pierre du Tilleul*, *Le Rocher du Corbeau*.

Demersul critic asupra operei acestui scriitor are o seamă de relationari. El se efectuează într-o abordare ce ține seama de raportul între personalitatea creatorului și opera sa. Din acest punct de vedere, receptorul încearcă să expliciteze „realitatea” oferită de textul pus la dispoziție lentilelor cercetătorilor. În cazul lui Alecu Russo, opera se istoricizează și se validează în timp. Fiind vorba de o opera de dimensiuni – cantitativ vorbind – mai restrânsă, produsă în condițiile deja comentate și neglijată de însuși autorul acesteia, propunerea de față este axată pe elementele functionale pe plan estetic și ținând cont de

contextul momentului în care se plasează experiența de viață a autorului și spiritul acut de observație al acestuia (Iassy et ses habitants en 1840, în special).

Un impediment deloc neglijabil al demersului nostru de care nu s-a ocupat aproape nici un cercetător, este legat de idiomul în care se exprimă scriitorul. Investigatiile, în acest sens, au presupus eforturi de imagistică filologică și, implicit, literară. La Alecu Russo – ca și în cazul evocat, al lui Panait Istrati – transpunerea în limba maternă a unor texte concepute într-o altă limbă franceză, în cazul de față – întâmpină aceeași rezistență a *limbii gazda*, primară, de altfel, în cazul lui Russo, ca și în cel al lui Panait Istrati, despre care au vorbit anterior, pentru că rezultă un hibrid, o adaptare, o interpretare ce se îndepărtează de sensurile primordiale date textului de către autor.

Cert este faptul că, în registru psihologic, accesul la structura personalității scriitorului tradează un anumit sentiment vital în criză, tinzând spre exaltare (*Cântarea României*). Ori, acestea pot fi traduse de o traducere, oricât de fidelă ar fi aceasta.

După această analiză a traducerii scrierilor sale în limba română, a caracterului relativ al traducerilor, particularităților, valorii lor lingvistice și literare, patrundem în capitolul al șaselea, unde, pe baza argumentelor izvorâte din opera, a caracteristicilor profilului său intelectual și moral, găsim un Alecu Russo încadrat perfect în curentul romantic al vremii. Asadar, insistăm aici asupra activității lui Alecu Russo ca precursor al folcloristicii românești, ca adept al mișcării romantice de valorificare a folclorului local, inițiată de Herder, și de avizat culegător de folclor, de teoretician al acestei creații speciale. Aici își va dovedi din plin implicarea eficientă în ilustrarea noii doctrine estetice, propagată în forța de romantism. Contextul impus de noul curent a vizat elementul național în ordine istorică și tradiționalistă, în sensul consemnat concret de programul „Daciei literare”.

Încă din faza scolii helvetică a lui Naville, Russo a înțeles că trebuie să fie atașat valorilor naționale. În subsidiar, teoriile și practica folclorice trimit la gândirea germană, la mișcarea culturală generată de Herder.

De menționat că Alecu Russo nu a avut o pregătire specială pentru investigarea folclorului său, și mai puțin, pentru teoretizarea acestei creații de o factură aparte. De fapt, el a fost un practicant, un observator și un degustator fin al comorilor creației populare, al farmecului acestora. Concret, în afara de consemnarile din *Piatra Teiului* și *Stânca Corbului*, Russo este principalul colaborator-autor recunoscut ca atare, al *Baladelor adunate și întocmite* de Vasile Alecsandri.

Fără a mai insista asupra acestor contribuții deloc de neglijate, să menționăm că ridicolul exil la Soveja, relatat cu atâta simț al umorului și o nemăscată ironie, s-a soldat cu descoperirea unei capodopere folclorice – *Miorita*, încredințată spre publicare prietenului său, Vasile Alecsandri.

Un articol teoretic, de fapt un eseu asupra elementelor ce compun opera anonimă, utilizând exemple elocvente este intitulat *Studie moldovănească*, semnat cu pseudonimul Terentie Hora. Acest studiu l-am corelat cu cel intitulat *Studii naționale, Poezia populară*.

Secvential, Alecu Russo abordeaza o problematica pe cât de stringenta a epocii, pe atât de complexa prin concentrarea ideatiei de sursa folclorica sau istorica, de cultura sau de literatura, de poezie, în special. În plus, pagini veritabile de naratiune evoca aspecte ale vietii patriarhale, cu imagini emotionante de nostalgie bucolica. La celalalt pol, se plaseaza prezentul imund si degradat.

Atasamentul lui Russo fata de folclor se vadeste în entuziasmul cu care aduna si, apoi, comenteaza materialul. În scrierile sale memorialistice de calatorie, marturiseste ca va realiza o culegere de legende repovestite de el însusi si pomeneste de o „culegere de doine”, a unor „comori adunate în timpul expeditiilor facute în muntii din preajma Pietrei”. Numai ca, pomenita culegere nu va fi niciodata publicata, niciodata gasita printre lucrurile ramase dupa moartea sa, având poate aceeasi soarta cu cele doua piese de teatru – Jicnicerul Vadra si Bacalia ambitioasa.

În orice caz, Alecu Russo se circumscrie într-o larga arie de personalitati care au tratat cu atentie fenomenul misterios si de mare respiratie estetica al creatiei populare. Anton Pann, Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, N. Filimon, Al. I. Odobescu, B. P. Hasdeu, Eminescu si altii fac o companie de elita lui Alecu Russo care este un veritabil precursor al folcloristicii românești.

Capitolul al VII-lea este dedicat prozei literare, atât cât a ramas de la un scriitor care nu a avut tentatia constructiilor multiple si de mari dimensiuni. Ea dezvaluie cai de patrundere, cel putin la modul teoretic, în intimitatea operei, caci, întotdeauna, „amintirile” sau „jurnalul” unui scriitor pot fi luate în discutie pentru depistarea unor trasee de dezvoltare morala, intelectuala si emotionala, cu aplicatii în procesul de generare a operei.

Prin *Amintiri*, Alecu Russo este scriitorul care deschide, în literatura româna, seria acestui gen. Analizând datele de aparitie în serial, în „România literara”, începând din aprilie 1855, constatam ca autorul nu a avut un plan clar conturat, ci s-a multumit sa-si scrie *Amintirile* la un mod capricios, într-o însiruire de fragmente.

Nu ne intereseaza, în mod special, intrarea cu orice pret în sfera biografismului, care devine un instrument de constrângere a unei intimitati, dar structura creatiei are sorti sa intre în zona perceptibilului numai de la un anume tempo dat de valoare estetica. În acest fel, am avansa pe o cale care, în cazul Alecu Russo, nu poate face deliciul biografului, caci scriitorul evita o dezvaluire cât de cât penetranta a coordonatei departate, „filate” cu grija de autor, despre copilarie, adolescenta, despre familie...

El este un nostalgic si poate fi, în *Amintiri*, încadrat, macar în primele patru capitole în calificativul de povestitor. Scriitorul se arata total dezinteresat, poate chiar reticent fata de primul segment al vietii sale. Prin urmare, nu am facut decât sa analizam prozele sale la nivel ideatic si literar. De aceea, autorul dispare din câmpul vizual, ramânând relatia dintre opera si lectorul ei.

Se stie ca opera unui scriitor formeaza un tot. În cazul lui Alecu Russo, teoreticianul a fost mai bine receptat decât prozatorul. Explicatia consta în faptul ca prozele i-au fost descoperite dupa 1900 si comentate destul de formal.

Registrul preconizat de proza pe care o scrie da la iveala capacitatea scriitorului nostru de a renunța la ironie, de a elimina izbucnirile polemice, din scrierile teoretice, pentru a trece la un descriptivism lejer, la o evocare în stil liric, cu un bun și fin dozaj al umorului, așa cum îi sta bine memorialistului.

Alecu Russo abordează o tratare a momentelor generate de miscarile secolului, surprinzând cu acuitate modificări substanțiale în comportamentul și spiritul neamurilor continentului european. Altfel spus, amintirile se plasează într-o zonă a faptelor istorice, dând scriiturii un aer de vechime, de memorie recuperată, rememorându-i pe Tudor Vladimirescu și, cu multă simpatie, pe Ionica Tautu.

Tot în sfera memorialisticii am luat în discuție și alte trei titluri ce fac evidentă atracția lui Russo pentru modalitățile acestui gen literar: *Holera*, [*Poetul Dascalescu*] și *Mihai Cuciureanu* – două „hronici literare”.

Piatra Teiului și, mai ales *Soveja*, se înscriu clar în genul prozei de călătorie. Este vorba de o probă de literatură veritabilă, chiar dacă sunt scrise în limba franceză. La fel, *Stânca Corbului*, intrând, lejer în cadrul jurnalului intim.

Discutarea prozei la Alecu Russo nu poate ocoli două titluri: *Decebal și Ștefan cel Mare* și *Palatul lui Duca Voda*, primul subintitulat *Studiu istoric*, făcând o paralelă literară ce evidențiază funcția activă și educativă a istoriei.

Rămânând de fapt, tot în zona jurnalului de călătorie [Ofiteri francezi în Moldova], după titlul dat de P. V. Hanes și semnat A.R., proza, concepută ca o scrisoare adresată lui Kogălniceanu, evocă o epocă cu trimiteri la multe nuanțe istorice.

„Alecu Russo și problemele limbii” este titlul capitolului al optulea. Autorul n-a avut cum se știe o pregătire filologică specială, dar fu un împătimit publicist ce își va susține cu fervoare ideile de o strânsă legătură ideologică cu un program din păcate nefinalizat. Însă, scriitorul a fost dotat cu o putere de percepție a valorilor spirituale ce vine dintr-o zonă a bunului simț și a bunului gust. El este un reprezentant al traditionalismului literar și lingvistic. Pe această linie, Russo este un redutabil acuzator al unor fapte împotriva limbii pur românească.

Militantul fervent al idealurilor de la jumătatea sec. al XIX-lea a înțeles necesitatea istorică și implicațiile presupuse de manifestările general europene, sociale și culturale. El remarcă, la rigoare, ruptura dintre generații, cum o va sesiza și Eminescu, subliniind raportul firesc al acesteia – limba în care este exprimată.

Nu este vorba de un *paseism* naiv, ci de evocarea unei tradiții prin care se încearcă o revigorare a marilor exemple oferite de istorie. În viziunea lui Russo, *trecutul* poate fi recuperat prin memoria colectivă și condamna cosmopolitismul, care conduce la alterarea artificială și excesivă a limbii. Principiile lui Russo au un pragmatism filologic evident „limbile sunt produse istorice, evoluând permanent, refacându-și lexicul. Dar el ataca arbitrarul fenomen al îmbogățirii vocabularului prin procedeul de prefixare sau sufixare și accepta formele istoricizate sau în curs de fixare, capătănd statutul de normă uzuală.

„Pedantismul” înfierat cu vehemența de Russo era identificat cu trei pericole iminente de alterare a limbii: latinismul, neologismele și inventarea fără nici o noimă a cuvintelor noi. Totodată, este surprinsă cu acuitate aberanța lingvistică a lui Eliade în a pune în comparație limba română cu limba italiană. În acest sens, sunt supuse unei analize lexicale serioase în urma căreia rezulta texte într-o limba română supusă unor elucubrări inacceptabile.

Cu același simț al umorului, Russo trece la registrul anecdotic, cunoscând hilara prezență în literatura noastră a poetului francez Lamartine, ursul Martin devenind „d-l Lamartine”. Când privește Ardealul, Russo este evident indignat ca la marea manifestare de la Blaj lipsea un singur lucru: „limba”! Mai departe, teoreticianul – fără școală necesară – exemplifică „sistemele” din Ardeal prin intermediul a doi carturari – Gheorghe Sincai și Petru Maior.

Analizele efectuate cu minuțiozitate, cu tact didactic au mereu în vedere marea masă de vorbitori ce nu se pot acomoda cu o limbă concepută artificial.

Cel mai dens capitol referitor la opera lui Alecu Russo, al IX-lea, este dedicat în întregime poemului în proză *Cântarea României* – capodopera a scriitorului – și piatră de încercare pentru stradanii noștri. În acest sens, comentăm cu probe noi opiniile și controversele asupra poemului exprimate, de la prima apariție și până astăzi, cu referiri la izvoarele de inspirație, valoarea, mesianismul romantic și tehnica în care este construită poezia. Această scriere a avut parte, de-a lungul timpului, de intervențiile unor preopinenți mai mult sau mai puțin avizați în chestiune care se întrec în a-și asuma adevărul în legătură cu paternitatea acestui poem. Astfel, s-a alunecat spre presupuneri hazardate, de multe ori fantaziste.

Studiul de față are în vedere datele certe de care face caz istoria literară: redactată în franceză, lucrarea a fost tradusă și prefațată de N. Balcescu în 1850, în revista exilaților români la Paris, „România literară”, în foiletoane, începând cu 1 octombrie 1855, după ce tipărise, tot aici *Cugetari* și *Amintiri*.

Pentru ca face trimiteri la faptele istorice din jurul anilor 1850, am apelat la derularea și semnificația unor acte deosebit de importante ale emigratiei românești ce vizau reconstituirea unității statale sub forma *României integrale*.

Analiza acestui segment generator de forțe spirituale și politice ne-a condus în zona marilor idealuri ale momentului: Balcescu va propune formarea unui *Comitet al Europei Orientale* (1850), de la această idee rezultând *Comitetul Central Democratic European* de la Londra; la Paris se fundează *Comitetul* sau *Comisia de propagandă a ideilor curate românești*, personalități ce vor redacta *Manifestul Poporului Român* (1850), pentru ca, în 1851, să se reactualizeze *Comitetul revoluționar de la 1848* sau *Comitetul Național Român*.

Am ilustrat, în acest fel, atmosfera în care a putut fi concepută această scriere cel puțin stranie prin construcția sa și tonalitatea mesajului continuu.

În privința paternității, a atitudinilor pro și contra apartenenței acestei lucrări fie lui Alecu Russo, fie lui Balcescu am inventariat, după puterile noastre și, în orice caz, cu conștiințiozitate cu viziunea totalitatea opiniilor emise în legătură cu această chestiune deosebit de delicată. În acest sens, am beneficiat de aportul

Corneliei Bodea care a studiat, cu folos, doua versiuni ale poemului, aparute la Paris si la Sibiu în 1850.

De asemenea, o analiza asezata pe temeiuri logice, pertinenta, cu ipoteze bazate pe o judecata dreapta întreprinde D. Popovici asupra chestiunii pe care o discutam. El evita abordarea directa a litigiului, afirmând, ca în acest subiect se constata o divergenta a datelor, în care Ion Ghica se încurca la modul cel mai vizibil. Dar, *Cântarea României* ramâne „cea mai de seama opera” a lui Alecu Russo.

Relatarile lui Alecsandri si Ion Ghica au darul de a tulbura si mai mult apele, dupa ce I. Voinescu II, Dumitru Bratianu si D. Bolintineanu admisesera ca scrierea îi apartine, categoric lui Balcescu. Peste timp, Paul Cornea reface ipoteza de lucru încetatenita si adopta ca opera este rodul colaborarii celor doi prieteni.

Un alt semn de întrebare îl ridică același Paul Cornea asupra unui text al *Cântării României*, de fapt 18 versete traduse în franceza si gasite între hârtiile din biblioteca istoricului Jules Michelet. Universitarul bucurestean refuza sa atribuie aceasta traducere lui Voinescu II si face constatarea ca este, într-adevar, vorba de o alta versiune franceza decât presupusul original francez al lui Russo. Istoricul literar revine asupra acestui aspect, punând în pagina câteva întrebări, din care n-a raspuns decât la doua: textul este o traducere fragmentara; manuscrisul fusese înmânat lui Michelet de unii din prietenii sai români.

La insistentele lui Alecsandri, Odobescu va publica textele lui Alecu Russo, fara sa-l contrazica pe bardul de la Mircesti în privinta paternitatii *Cântării României* dar în editia a doua a *Istoriei României* (1878) a atribuit scrierea si lui Balcescu, punând-o în seama ambelor personalitati.

În continuare apar contestările lui Gr. Tocilescu împotriva lui Alecsandri, care au trezit reactii din partea lui A. D. Xenopol, partial ale lui Odobescu, G. Sion sau N. Iorga care, într-o prima faza este pro Balcescu, iar apoi retracteaza afirmatia ce parea de neclintit.

Restituirea si restaurarea operei lui Russo are la baza asidua munca asumata de Petre V. Hanes, în 1901. El analizeaza cu atentie circumstantele ce au condus la perpetuarea confuziei create în jurul apartenentei acestei scrieri. Tânarul Hanes procedeaza la un studiu în care comparatia fondului cu forma conduce – firesc – la asemanari si deosebiri între cei doi subiecti ai discutiei. Oricum, între Balcescu si Russo functioneaza o întreaga retea de *note comune*. Totusi, la nivelul *stilului*, evidentiind diferenta dintre *stilul poetic* al lui Russo si *stilul stiintific, distant*, oarecum rece, în consens cu materia abordata de Balcescu. Rezultatul converge spre atribuirea poemului, invocând cinci motive, ca apartinând lui Alecu Russo.

O reactie pro Russo vine din partea lui P. P. Panaitescu. Demonstratia pe care istoricul o face asupra proprietatii literare a acestui controversat text are urmatoarele componente: o contestabila influenta a cronicarilor asupra celor doi scriitori; influenta poeziei populare, chiar daca Russo se dovedeste un culegator asiduu, este destul de palida în *Cântarea României*; sentimentul naturii are relevanta în paginile poemului, dar este prezent si la Balcescu (v. *Ardealul*);

aspectele grafice exterioare – punctele de suspensie sau paragrafarea textului – nu sunt de vreo importanta în economia discutiei; se subliniaza, însa, marea asemanare a *Cântarii României* din punct de vedere stilistic cu celelalte scrieri ale lui Russo; referitor la „precuvântarea” scrisa de Balcescu, P. P. Panaitescu sustine ca, un caracter prob si exemplar, nu putea sa se autoaprecieze la modul superlativ.

În contextul complex furnizat de epoca si de atitudinea scriitorilor din perioada la care ne oprim, poemul este un produs al atmosferei patetice, rezultanta a dorintei de afirmare nationala si de dezrobire sociala. Asa cum subliniaza marea majoritate a exegetilor, poemul are vadite influente de la doua modele straine, de notorietate europeana: *Paroles d'un croyant* a lui Lammenais si *Cartea natiunii poloneze si a pelerinilor polonezi* de Adam Mickiewicz, dar se fac trimiteri la Chateaubriand, Michelet si la *Psalmii* biblici. Dincolo de aceste constatari comparatiste, *Cântarea României* este o opera de valoare, originala. Influentele despre care vorbeam mai înainte sunt firesti si nu estompeaza originalitatea scrierii, nu prejudiciaza nici fondul, nici valoarea artistica a poemului, nici semnificatiile istorice.

Capitolul al X-lea al lucrarii „Alec Russo în exegeza moderna” aduce în discutie opinii referitoare la scriitor si opera lui. Trecând la evidentierea cât s-a putut de exhaustiva a exegezilor moderne asupra operei lui Russo, constatam, fara surpriza, ca marea majoritate a acestora cantoneaza în jurul vesnicei problematici ridicate de paternitatea asupra poemului *Cântarea României*.

Am procedat metodic, trecând prin lentilele analizei, eforturile numeroase ale unor specialisti – critici si istorici literari, eseisti, cercetatori din domenii conexe – încercând sa evidentiem scopurile precise ale întreprinderii noastre – acelea de a demonstra calitatile unui scriitor ce trebuie luat în seama, în pofida vetustetii operei sale.

Pentru ca nu exista nici un scriitor în literatura româna care sa-si neglijeze cu atât nepasare opera, totusi Alec Russo a avut parte de o receptare critica de lunga durata, de comentarii copioase, de atitudini de acceptare sau de contestare a putinelor sale scrieri. Din acest motiv, si ca o încoronare a anevoiosului nostru demers am pus în lumina un lung sir de interpretari, de atitudini, de luari de pozitie ale unora dintre cele mai importante figuri ale culturii românesti de ieri si de astazi.

Exegeza moderna asupra operei lui Alec Russo releva câteva aspecte care pot porni – pentru a justifica un fapt de implicatie estetica – de la un sentiment de inferioritate literara pe care scriitorul nostru l-a manifestat tacit.

Nu este vorba de a reconsidera si de a reformula scrierile lui Alec Russo. Mai degraba, putem vorbi de un efort minim – la modul estetic vorbind – în registrul creatiei, al exprimarii unor „intentii” neduse pâna la capat.

Nu ne ramâne – dupa lunga si anevoioasa parcurgere a opiniilor despre scrierile lui Alec Russo – decât sa constatam marea disponibilitate ideatica si registrul narativ, neexploatat ca atare (*Amintiri*). De aici se sustrag toate subtilitatile unui scriitor „facut”. Caci, Alec Russo nu s-a vrut scriitor! L-au facut istoricii si criticii literari.

Datorita noianului de opinii, am fost nevoiti sa adoptam, pentru prezentarea si comentarea lor, forma sintezei bibliografice de tip analitic, în ordine cronologica.

Ultimul capitol, cel de-al XI-lea, este dedicat concluziilor. Privit documentar, critic si ideatic, fiecare capitol reîmprospateaza imaginea lui Alecu Russo. Acest lucru, în contextul unor exigente impuse de subiectul propus: scriitorul, omul si opera! Ne-am straduit, pe cât a fost posibil sa îmbogătim comentariile, exegezele în cauza ori de câte ori se simtea nevoia.

Speram, în acest fel, ca multe contributii existente în structura lucrării sa fie utile cititorilor interesati de acest subiect.